

ЛОЙИХА КОМПАНИЯСИНИНГ РИВОЖЛАНИШ СТРАТЕГИЯСИ

*Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Бизнес ва тадбиркорлик олий мактабининг 70411202 – Лойиҳа бошқаруви (Project Management) магистратура мутахассислиги
сиртқи таълим шакли тингловчиси
"Ўзбектелеком" АК Телекоммуникация транспорт тармоғи филиали
директори ўринбосари
Равшанов Хурийд Артикович*

Аннотатсия: Лойиҳани бошқаришнинг ташкилотни ривожлантириш стратегиясининг асосий воситаларидан бири сифатидаги долзарблиги ва аҳамияти иқтисодиёт, фан ва жамиятдаги туб ва тез ўзгаришлар билан белгиланади. Тадқиқотнинг мақсади ривожланиш стратегиясини амалга оширишнинг тасдиқланган, консерватив усуллари билан бир қаторда ривожланиш стратегиясини амалга ошириш учун лойиҳаларни бошқаришдан фойдаланиш самарадорлигини тасдиқлашдан иборат. Тадқиқот натижаси лойиҳани бошқариш ташкилотнинг ривожланиш стратегиясини амалга оширишнинг асосий воситаларидан бири бўлиши мумкинлигини тасдиқлайди.

Калит сўзлар: лойиҳа бошқаруви, лойиҳа, стратегик менежмент, ташкилотни ривожлантириш стратегияси.

«Корхоналарни ривожлантириш стратегияси» – аҳоли ва иқтисодиёт учун зарур бўлган маҳсулот ишлаб чиқариш, иш бажариш ва хизмат кўрсатишнинг ижтимоий-иқтисодий ва маъмурий-хўжалик механизмларини ўрганувчи ва очиб берувчи фандир. У табиат ва жамиятнинг муайян ишлаб чиқариш шароитларида ривожланишининг объектив қонунлари намоён бўлиши ва амал қилишига, шунингдек, корхоналар фаолиятига бевосита ва билвосита таъсир кўрсатувчи давлат миқёсида қабул қилинувчи қоида, норматив ва қонун ҳужжатларига таянади.

Корхонада лойиҳа фаолиятини ташкил этиш зарурати юқори технологияли маҳсулотлар, янги маҳсулотлар ишлаб чиқариш ва технологик жараёнларни такомиллаштириш соҳасида бозор чақирувларига мослашувчан жавоб бэриш муҳимлиги билан белгиланади. Лойиҳа фаолияти бугунги кунда ишлаб чиқариш ва эксплуатация фаолиятининг ажралмас қисми ҳисобланади. Улар қисм ва бутун сифатида боғланади. Яъни, оператцион фаолиятни кўплаб лойиҳалар деб ҳисоблаш мумкин. Шу нуқтаи назардан, корхона амалга оширилаётган ва истиқболли лойиҳалар портфелини ифодалайди. Масалан, бир корхонада турли вақтларда яратилган маҳсулотлар сэрияларининг фарқи туфайли серияни

алоҳида лойиҳа (айниқса, кичик ишлаб чиқаришда) ва ундан ҳам кўпроқ ягона ишлаб чиқаришда яратилган маҳсулотлар деб ҳисоблаш мумкин. Лойиҳа фаолияти ва лойиҳани бошқариш бир нэча минг йил орқага бориб тақалади; аслида лойиҳалар қурилишда ўзининг асосий аксини топди. Шунинг учун биз кўпинча лойиҳаларни айнан қурилиш лойиҳалари сифатида кўрамиз.

Жамиятнинг рақобатбардошлигини ошириш, инсоний ва моддий-техника салоҳиятидан максимал даражада фойдаланиш мақсадида об'ектлар, шунингдек, турдош тармоқлар қурилишида талаб ва таклифни аниқлаш бўйича доимий бозор тадқиқотлари олиб борилмоқда. Қурилиш турлари, уларнинг мақсади, маҳаллий шароитда замонавий технологиялар ва янги матэриаллардан фойдаланиш ўрганилади. Сифат, ме'ёрий муддат ва қурилиш таннархини қисқартиришга алоҳида э'тибор қаратилмоқда. Маҳаллий етказиб берувчилар ва ишлаб чиқарувчиларни излаш ҳам олиб борилади. Бетон ва махсус ишларни бажариш учун етакчи хорижий фирмаларнинг асбоб-ускуналари мавжуд. Кўпикли бэтон иссиқлик изолатсиясини ўрнатиш, ҳовуз ванналарини бўёқ пуркаш орқали гидроизолатсия қилиш, ҳовуз сувини тозалаш тизимларини ўрнатишнинг янги усуллари амалиётга жорий этилди. Биноларни бэзашда замонавий матэриаллардан, шу жумладан ўзимизда ишлаб чиқарилган маҳсулотлардан фойдаланилади.

Ҳозирги кунда корхона иқтисодиётига бўлган қизиқиш сезиларли равишда ўсган. Гап шундаки, бозор иқтисодиёти шароитида янги ҳуқуқий-ташқилий шаклдаги корхоналар, хом ашё, материал ва асбоб-ускуна етказиб берувчилар, шунингдек, бевосита маҳсулот ёки товар истеъмолчилари (харидорлар) билан янгича иқтисодий муносабатлар вужудга келиб, ривожланиб бормоқда. Бундан ташқари, корхона, бу – аввало, ишлаб чиқариш жамоаси, одамларнинг турли тарздаги фаолияти бўлиб, улар ўртасидаги ўзаро муносабатлар тизими юзага келади ҳамда маълум бир турмуш тарзи, маънавият ва ахлоқ нормалари шаклланади. Буларнинг барчаси хўжалик юритиш шакл ва усуллари қайта кўриб чиқиш, корхонанинг иқтисодиёт ривожланишидаги ўрни ва ролига янгича ёндашишни талаб қилади.

Лойиҳа фаолиятини баҳолашда, албатта, диалектик усуллардан фойдаланишни таъкидлаш керак. Ишлаб чиқариш диалектикаси шундан иборатки, биз ҳар сафар аниқ лойиҳаларни амалга оширганимизда истеъмол ва ишлаб чиқаришни кўрамиз, лекин шу билан бирга ҳар қандай ишлаб чиқариш ҳам истемол ҳисобланади, худди истеъмол моҳиятан ишлаб чиқаришдир. Шу билан бирга, битта ишлаб чиқаришнинг ишлаб чиқарилган маҳсулоти бошқа ишлаб чиқаришда истеъмол қилинадиган ресурс бўлиб, ишлаб чиқаришни ишлаб чиқаришдан олдинги иш жойлари ва участкалари маҳсулотларини самарали истеъмол қиладиган кооператив иш жойлари, ишлаб чиқариш

майдончалари ва устахоналар йиғиндиси сифатида баҳолашга имкон бэради. технологик занжир, маҳсулот ишлаб чиқариш (кириш ресурсларидан сифат ва миқдорий жиҳатдан фарқ қиладиган - олдинги ишлаб чиқариш маҳсулотлари). Шунинг учун ишлаб чиқариш - бу маълум бир иш жойларида / ишлаб чиқариш майдонларида ва ҳоказоларда тўпланган ресурслар, бажарилган ишлар ва маҳсулот ишлаб чиқаришлари тўплами. Ушбу таърифдан келиб чиққан ҳолда, лойиҳани маълум мақсад ва вазифаларни ҳал қилишга қаратилган ва ресурслар, муддатлар ва аниқ маҳсулот чиқиши (вақт) нуқтаи назаридан чекланган ишлаб чиқариш ёки бошқа оператсион фаолиятнинг алоҳида таркибий қисми сифатида таърифланиши мумкинлиги аниқ, лойиҳанинг ресурс чегаралари). Шундай қилиб, лойиҳа корхонанинг оператсион ёки ишлаб чиқариш режасининг тугалланган қисмини ифодалайди. Лойиҳалар, шу маънода, ишлаб чиқаришни режалаштиришнинг ягона тизимининг элементлари ҳисобланади.

Замонавий ижтимоий-иқтисодий шароитда лойиҳаларни бошқариш муаммолари:

1) машинасозлик корхоналарида меҳнат тақсимотига ва турли хил хусусий индуктив хулосаларга, шунингдек, ўзига хос (кўпинча) функционал ташкилий тузилманинг хусусиятларига асосланган оператив бошқарувнинг анъанавий усуллари қўллаш.

2) ихтисослашувни чуқурлаштириш ва турли хил касбий билимларга (турли соҳалардан) асосланган бошқарувнинг универсал (мослашувчан) усуллари қисқартириш, бу бошқарув ихтисослашувини чуқурлаштиришни талаб қилади, бу саноат корхоналарининг ҳаддан ташқари бюрократиклашувини ва уларнинг фаолиятида қўшимча харажатлар миқдорининг ошишини англади.

3) ишлаб чиқариш ва бошқарув фаолиятида, асосан, носозликлар ва хатоларни бартараф этиш мақсадида, баъзан эса корхонанинг оператсион фаолияти тўғрисида умумий тасаввурнинг йўқлиги сабабли функциялар, жараёнлар ва аниқ ҳаракатларнинг тез-тез заҳиравий такрорланиши.

4) тўғридан-тўғри харажатларнинг нисбий барқарорлиги билан қўшимча харажатлар миқдорининг ошиши; технологик ва бошқарув жараёнлари ўртасидаги номуносибликни, шунингдек, улар билан боғлиқ харажатларни оширишда. Бу ҳам ишлаб чиқаришни ташкил этиш ва саноат корхоналарининг мавжуд бошқарув аппарати самарадорлиги пастлигидан далолат беради.

5) технологик ва иқтисодий бўлинмалар ўртасида ўзаро ахборот алмашинувининг паст самарадорлиги корхонаси (аксарият замонавий корпоратив ахборот тизимлари иқтисодчидан технологик маълумотларни қайта ишлаш ва кейинчалик аналитик маълумотларни корхона бошқарувининг автоматлаштирилган тизимига киритиш учун технологик тизимдан қайта юклашни талаб қилади).

Корхонани ривожлантириш стратегиясининг таркибий қисмлари режалаштирилган стратегик маълумотларга эга бўлган ҳужжат ёки маълумотлар мажмуаси доирасидан ташқарига чиқади. Шу сабабли, бугунги дарсда биз стратегик режадан ташқарига чиқишга ҳаракат қиламиз ва ривожланиш стратегиясини самарали яратиш ва ишончли амалга оширишни таъминлайдиган нарсаларни кўриб чиқилади.

Стратегик бошқарувни амалга ошириш куйидаги жараёнлар (босқичлар) орқали амалга оширилади: атроф-муҳитни таҳлил қилиш, ташкилотнинг миссияси ва мақсадларини аниқлаш, стратегияни таҳлил қилиш ва танлаш, стратегияни амалга ошириш, амалга оширилган стратегияни баҳолаш ва назорат қилиш. Бу жараёнлар бир-бирини шунчаки кузатиб бормайди, кейинги жараённи амалга ошириш аввалги жараённи амалга ошириш натижаларига боғлиқ. Шунинг учун, масалан, портфел стратегиясини танлаш ташқи ва ички муҳитни таҳлил қилиш ва ташкилотнинг миссиясини танлаш асосида тузилган бир нечта вариантлардан амалга оширилади.

Ҳар бир компания учун лойиҳани бошқариш контсептсияси компаниянинг лойиҳа фаолиятига бўлган муносабатига қараб турли хил усулларда қўлланилиши мумкин. Шундай қилиб, жараёнга йўналтирилган компанияларда лойиҳа фаолияти бошқарув тизимини қайта ташкил этиш, янги маҳсулотларни ишлаб чиқиш ва илғор бошқарув амалиётини жорий этиш билан боғлиқ бўлиши мумкин. Лойиҳага йўналтирилган компанияларда эса асосий бизнес функсиясини бажариш учун лойиҳа ёндашувидан фойдаланилади.

Шундай қилиб, лойиҳа бошқарувини ташкилотнинг ривожланиш стратегиясини амалга оширишнинг асосий воситаларидан бири деб ҳисоблаш мумкин. Ахир, бундай восита кўплаб хусусиятларга эга, уларнинг мавжудлиги компаниянинг ривожланиш стратегиясини амалга оширишга ижобий таъсир кўрсатади. Шунинг ҳам таъкидлаш керакки, ташкилотда лойиҳаларни бошқариш тизимини жорий этиш одатда бир қатор қийинчиликлар билан бирга келади (лойиҳаларни бошқариш методологиясини танлаш, бошқарув тизимини яратиш ва бошқалар). Шу сабабли, ташкилотнинг ривожланиш стратегиясини амалга ошириш учун лойиҳа бошқарувидан қисман ёки тўлиқ фойдаланиш тўғрисида қарор қабул қилиш ҳар бир аниқ ташкилот учун афзалликларнинг аҳамиятининг камчиликлари аҳамиятидан устунлигини баҳолашга асосланиши керак.

Фойдаланган адабиётлар:

1. Асенова, З.Т. Современные тенденции проектного менеджмента/ З.Т. Асенова, С.А. Азылканова //Национальная ассоциация ученых (НАУ). - 2018. -№37. - С. 59-62;

2. Башлакова, Т.М. Проектный подход в управлении инновационным развитием/ Т.М. Башлакова // Государственное управление. Электронный вестник. - 2018. - № 2. - С. 174-191;
3. Бияк, Л.Л. Лойиха ёндашуви бизнесни ривожлантириш воситаси сифатида / Л.Л. Бияк, С.А. Ненузхенко // Фанлар мактаби. - 2018. - Но 66. - Б. 36-38;
4. Бочаров, Н.А. Лойихани бошқариш моделларини тадқиқ қилиш / Н.А. Бочаров, // Университет хабарномаси. - 2014. - Но 07. - Б. 189-193;

